

En toen ?

De Gouden Eeuw

E-dubboek

inhoud

En toen? De Gouden Eeuw

1. Op eigen benen	4
2. De handel bloeit	5
3. Amsterdam	8
4. Arm en rijk	9
5. Meer land	11
6. Kunst	12
7. Het einde	14
8. Filmpjes	15
Bronnen	18
Colofon en voorwaarden	19

Dit boek mag vrij gekopieerd en rondgestuurd worden.

En toen? De Gouden Eeuw

En toen?

Dat is het onderwerp van de Kinderboekenweek.

De tijd staat niet stil. In dit boek ga je ongeveer 400 jaar terug in de tijd. Je leest over de Gouden Eeuw.

De Gouden Eeuw geldt als een periode van bloei en rijkdom van Nederland.

Nederland was in de 17e eeuw nog geen koninkrijk maar een republiek.

In dit boek lees je meer over deze bijzondere eeuw.

Je krijgt onder andere antwoord op vragen als:

- Hoe werd ons land een republiek?
- Wie hadden vooral de macht in de republiek?
- Waardoor werd Nederland zo'n welvarend land?
- Waar komt de uitdrukking peperduur vandaan?
- Voor wie waren de Gouden Eeuw absoluut geen gouden eeuw?
- Waarom kreeg Amsterdam in de Gouden Eeuw haar grachten?
- Wat is een droogmakerij?
- Wie waren beroemde kunstschilders in die tijd?

1. Op eigen benen

Oorlog

Vreemd genoeg begint de Gouden Eeuw in een tijd van oorlog. Nederland hoorde bij een groot rijk dat *koning Philips II* (1) uit Spanje aan het hoofd had. Nederland bestond toen alleen als een groep van acht gewesten.

Philips duldt alleen het katholieke geloof in zijn rijk. Een ander geloof was onmogelijk.

Protestanten werden vervolgd.

De protestanten komen in opstand.

Willem van Oranje (1) wordt hun leider. Ze willen niet meer bij het Spaanse rijk horen en op eigen benen staan. De Spaanse koning stuurt troepen om de opstand te onderdrukken. De oorlog begint in 1568 en zal tot 1648 duren. Deze oorlog krijgt later de naam de Tachtigjarige oorlog.

De Republiek

In 1581 verklaren de gewesten dat ze Philips niet meer als koning erkennen. In het jaar 1588 ontstaat *de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden* (3).

Het zijn de 8 gewesten, waarvan er 7 regeren.

Elk gewest stuurt afgevaardigden naar de *Staten-Generaal* (4) in Den Haag. De stadhouder en een raadspensionaris leiden de Staten-Generaal.

2. De handel bloeit met geweld

De welvaart begint

Begin 1600 handelen Hollandse en Zeeuwse kooplieden vooral met landen rond de Oostzee. In die tijd wordt er in het westelijk deel van de Republiek nauwelijks gevochten.

Schepen varen uit met boter, gezouten haring en kaas. Ze komen terug met hout en graan.

Deze *Oostzeehandel* (1) brengt de eerste welvaart en laat de stad Amsterdam groeien.

Handelshuizen

Er bestaan rond 1602 zes grote handelshuizen in Holland en Zeeland. In dat jaar besluiten ze om alle zes samen te gaan werken.

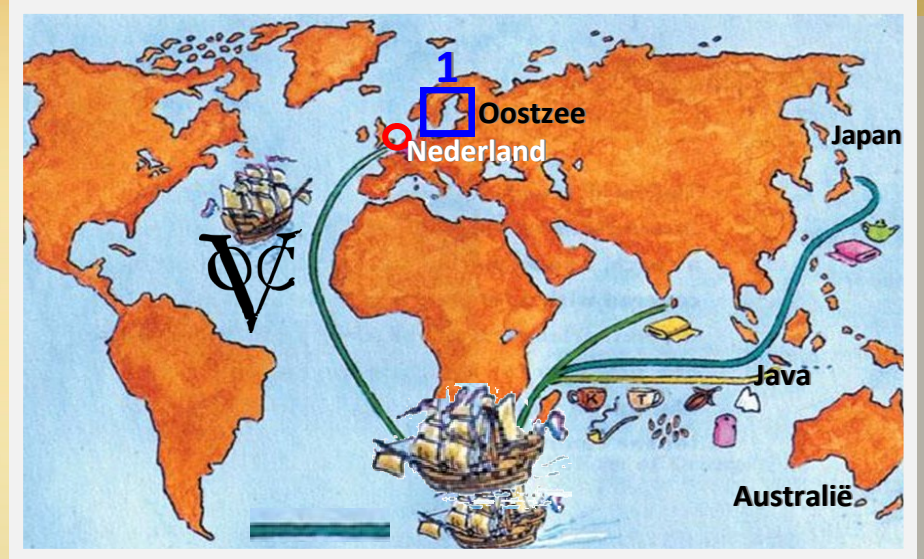
Ze vormen nu samen één groot handelshuis, de *Verenigde Oost-Indische Compagnie* (VOC).

Nederlandse zeevaarders hebben in 1595 na de Portugezen en Spanjaarden eindelijk een zee-route naar Azië gevonden. Dat werelddeel staat bekend om zijn exotische producten, waarvan *specerijen* (2) als peper, nootmuskaat, kaneel en kruidnagels het meest geliefd zijn.

De VOC schepen varen vaak uit met stenen om in den vreemde handelsposten te bouwen.

Aan boord zijn zeelui, maar ook soldaten.

Bij de handel in de nieuwe gebieden wordt vaak zwaar geweld gebruikt.

De route naar Azië

Handelsposten

De VOC heeft één doel: *handel zonder concurrentie* van andere landen. In Indië (nu Indonesië) worden nieuwe handelsposten gebouwd.

De VOC dwong de plaatselijke bevolking producten te verbouwen. Wie niet meewerkte, werd vermoord. Dit brute gedrag maakte de Gouden Eeuw een stuk minder goud.

Op het Indische eiland Java wordt de *handelspost Batavia* (1) gesticht.

Van hieruit worden alle specerijen naar de Republiek ingescheept. Aan de specerijen worden handenvol geld in Europa verdiend.

We hebben er de uitdrukking dat iets *peperduur* is aan overgehouden.

Kaperbrieven

De Staten-Generaal (regering) geeft aan de kapiteins z.g. kaperbrieven mee. *Met een kaperbrief kon een schip van de concurrentie aangevallen worden* (2).

Het was economische oorlogvoering, maar je zou het ook gewoon gewelddadige piraterij kunnen noemen. Met dit geweld probeert de VOC elke concurrent uit te schakelen. Op die manier probeert de VOC steeds meer geld binnen te halen. Lange tijd zal de VOC de macht op zee hebben.

1

2

De West-Indische Compagnie

In 1623 werd de West-Indische Compagnie opgericht. Net als de VOC zet deze handelsmaatschappij handelsposten op, maar nu in Noord-Amerika en Zuid-Amerika. Een belangrijke handelspost in het begin was Nieuw-Amsterdam (nu New York).

Slavenhandel

Later gaat deze WIC zich met een duistere handel bezighouden die de Gouden Eeuw in onze tijd in slecht daglicht zet:

de slavenhandel (1).

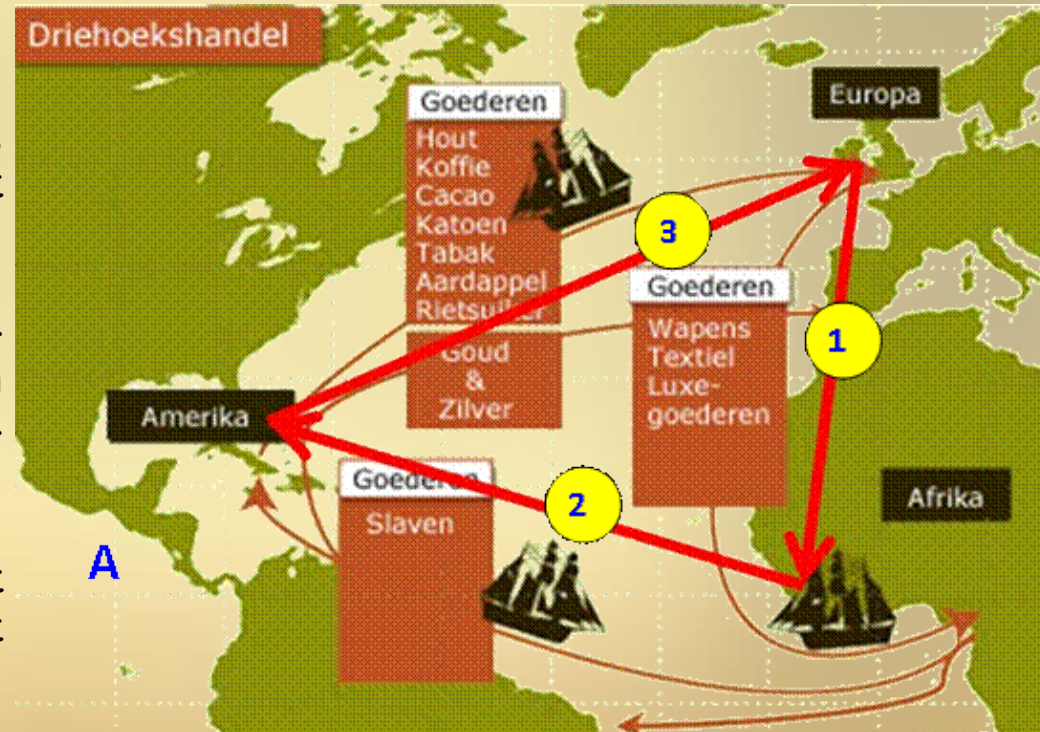
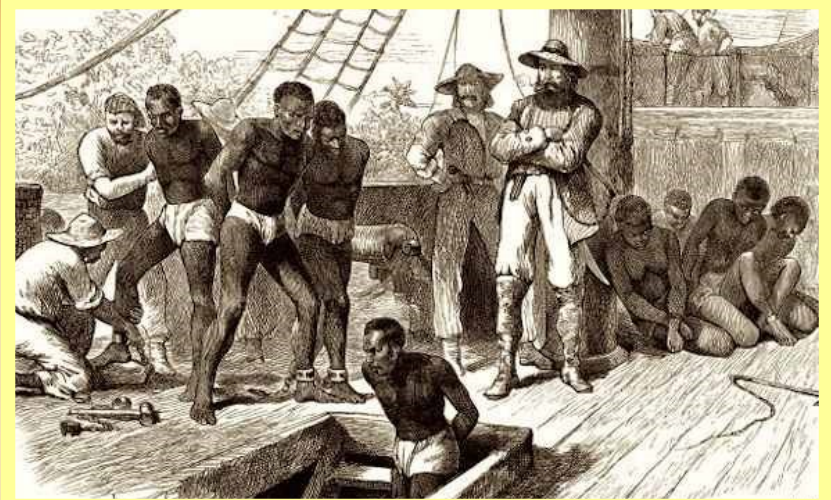
Het is een uitgekiende *driehoekshandel* (A), waarbij Afrikaanse slaven als goederen in het ruim van het schip vervoerd worden.

Op Curaçao werden de slaven verhandeld.

Ze komen op plantages te werken waar vooral katoen, suiker en tabak verbouwd wordt in de Verenigde Staten, maar ook in de Nederlandse kolonie Suriname.

De WIC vervoerde naar schatting een half miljoen slaven, waarvan ongeveer 10 procent (50.000 slaven) de reis in de hete ruimen niet overleefde.

1

A

3. Amsterdam

Handelscentrum

Amsterdam werd in de Gouden Eeuw het centrum van de handel in Europa.

Het betekende dat de stad enorm groeide.

Veel mensen wilden delen in de welvaart.

Gelukszoekers trokken vanuit heel Europa naar de stad. Ook veel kooplieden uit Antwerpen trokken noodgedwongen naar Amsterdam. Hun stad werd door de Spanjaarden bezet. Ze trokken naar de stad Amsterdam waar elk geloof welkom was.

De grachtengordel

De stad groeide uit haar jas. Er kwam een plan om de stad te laten groeien. Om *het centrum* (1) werd *een gordel van grachten* (2) aangelegd.

De grachten voerden het grondwater af en waren een aanvoerroute voor boten naar pakhuizen.

Op de grond tussen de grachten verrezen woonhuizen en pakhuizen die opvallend smal en hoog waren. In die tijd betaalde men belasting over de breedte van een huis. Bezitters van brede huizen waren rijke kooplieden, bankiers en bestuurders. Dat was het geval in een deel van de Herengracht. Dat deel heette *de Gouden Bocht* (3).

3

4. Arm en rijk

De bevolking

Het meeste geld werd verdiend in de handel door de VOC. Dat geld kwam terecht bij een kleine groep mensen van de bevolking.

Het geld werd dus niet eerlijk verdeeld.

Bovendien zat het kapitaal in het westen van de Republiek. Het woord Gouden Eeuw betekende dus niet goud voor iedereen. Om dat beter te begrijpen, moet je weten hoe de bevolking in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden eruit zag. Er waren *vieren groepen* mensen.

De regenten (1)

Deze groep was klein en erg rijk. Het waren de rijke kooplieden en handelaren die vooral veel politieke macht hadden.

Dit waren vaak hele families die elkaar steunden en elkaar hielpen om belangrijk baantjes te krijgen. In die tijd was er geen kiesrecht.

De zoon van een regent wist dat hij later veel macht zou krijgen zonder gekozen te worden.

Regenten leefden in de grote grachtenhuizen in Amsterdam. Ook hadden ze vaak grote buitenhuizen buiten de stad aan de rivier de Vecht. Hun huizen hingen vol dure schilderijen en hun tafels stonden vol met *rijke maaltijden* (A).

1

A

De gegoede burgerij (2)

Dit waren rijke burgers. Deze groep was ook rijk geworden door *handel* of ze bezaten veel grond. Alleen had deze groep geen invloed op het bestuur van de Republiek.

Onder deze groep vielen ook *gewilde kunst-schilders* (A) die veel geld verdienden aan het portretteren van regenten. Ook deze groep was niet heel erg groot.

De kleine burgerij (3)

Dit deel van de bevolking had een eigen zaak of boerderij en kon voor zichzelf zorgen.

Het waren boeren, bakkers, slaggers, zakkenmakers, *kuipers* (B) en *touwslagers* (C).

Ze waren niet rijk, maar konden rond komen.

Het gemeen of het volk (4)

Dit was de grootste groep. Het waren vooral dagloners, arbeiders, *matrozen* (D), zwervers, maar ook *bedelaars* (E). Ze waren arm en leefden van een dagloon dat erg laag was.

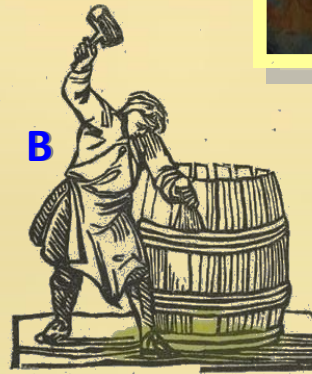
Bedelen was verboden en strafbaar, maar werd uit nood veel gedaan.

Mensen die echt hopeloos waren, gingen als matroos op een VOC-schip werken. Ze kregen weinig geld en de kans was groot dat ze nooit van een reis terugkwamen.

A

B

C

D

E

5. Meer land

De bevolking groeit

In een tijd van welvaart neemt de bevolking toe. Het betekende dat er meer land en voedsel welkom was.

Een groep rijke Amsterdamse kooplieden komen met een bijzonder plan.

Ze willen het meer *de Beemster* (A) in landbouwgrond veranderen.

Leeghwater

De molenmaker en waterbouwkundige *Jan Leeghwater* (1) krijgt de leiding.

Om de Beemster wordt eerst *een ringdijk* gelegd. Door de uitgegraven grond voor de dijk ontstond vanzelf *een ringvaart*.

Op de ringdijk kwamen 43 windmolens te staan. Zij pompten de Beemster leeg.

In het jaar 1612 viel het meer droog en was de eerste *droogmakerij of polder* van de Republiek een feit.

Daarna zou Leeghwater nog vele andere meren droogleggen. Zo ontstaat nieuw land als *de Purmer* (B) en *de Wormer* (C).

De polders liggen vol met rechte sloten die het grondwater afvoeren. De grond is erg geschikt als landbouwgrond.

6. Schilderkunst

Bloei

De rijke kooplieden hebben veel geld te besteden. Ze laten hun rijkdom zien door hun huizen vol te hangen met portretten, landschappen, stillevens en Bijbelse taferelen.

Ze zorgen ervoor dat de schilderkunst bloeit.

Beroemde schilders

Rembrandt van Rijn, Johannes Vermeer, Jan Steen en Frans Hals waren in de Gouden Eeuw geliefde schilders. Hun werk hangt nu in de beroemdste musea van de wereld.

De brieflezende vrouw

(Vermeer) noem je een z.g. **genrestuk**. Het is een taferel uit het dagelijkse leven. Vermeer werd beroemd om het gebruik van de dure blauwe kleur ultramarijn.

Het vrolijke huisgezin (Jan Steen)

Jan Steen schilderde vooral het dagelijks leven. Op zijn schilderijen kun je het dagelijks leven van de Gouden Eeuw goed bekijken.

We kennen nu nog de uitdrukking:

“Een huishouden van Jan Steen”.

Dat is een rommelig huishouden. Steen hield van het schilderen van rommelige huishoudens met veel troep op de vloer.

De vrolijke drinker (Frans Hals) is een portret. Frans Hals was in zijn tijd een beroemd portret-schilder. Ook schilderde hij vaak bruidsparen.

De Nachtwacht (van Rembrandt)

is een z.g. **schuttersstuk**. Het is een afbeelding van de schutterij van Amsterdam. De schutterij bestaat uit burgers met wapens. Ze staan klaar voor vertrek om de stad Amsterdam te verdedigen. Rembrandt was een meester van licht en donker. Het lijkt of de officieren in spotlicht staan.

7. Het einde

Frankrijk en Engeland

Aan het eind van de 17e eeuw neemt de macht van de concurrentie op land en vooral op zee toe. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden moet veel geld uitgeven aan wapens om zich tegen de nieuwe concurrenten Frankrijk en Engeland te beschermen.

Einde vrije handel

In de Gouden Eeuw handelden landen met elkaar. Er was vrije handel zonder belastingen. Aan het einde van de eeuw gaan landen steeds meer belasting heffen op goederen die uit een ander land komen. Dat maakt de handel met een ander land steeds minder interessant.

Te goed

De regenten (1) hebben veel geld verdiend. Het is vaak veel meer dan ze tijdens hun leven kunnen uitgeven. Dat maakt ze lui en gezapig. Ze bedenken geen plannen om de handel nog beter te maken. Al het oude blijft bij het oude. Zo slaapt *de leeuw van de Gouden Eeuw* (2) langzaam in.

1

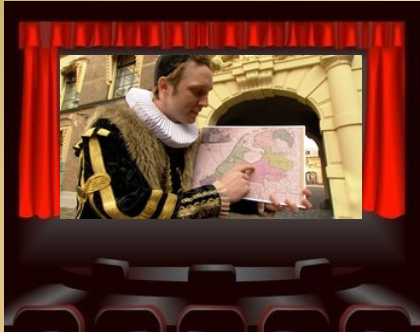

2

8. Filmpjes

Het klokhuis: Republiek

Klik hier

<https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-republiek/#q=gouden%20eeuw>

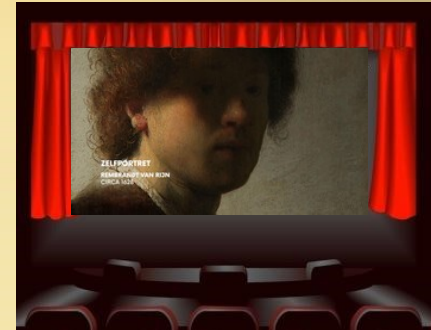
Het klokhuis: Slavenhandel

Klik hier

<https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-ghana-migratieslavernij/#q=slavenhandel>

Rembrandt

Klik hier

<https://schooltv.nl/video/rembrandt-een-beroemd-schilder-de-anatomische-les-de-nachtwacht/>

Het klokhuis: Beemster

Klik hier

<https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-beemster/#q=beemster>

Rijkdom

Klik hier

<https://schooltv.nl/video/rijkdom-in-de-gouden-eeuw-kooplieden-en-hun-huizen/#q=gouden%20eeuw>

Armoede

Klik hier

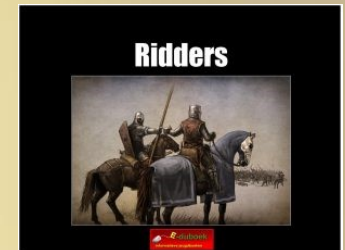
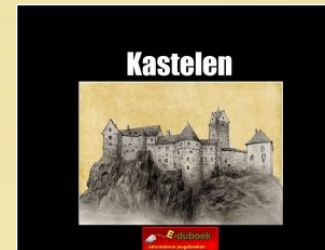
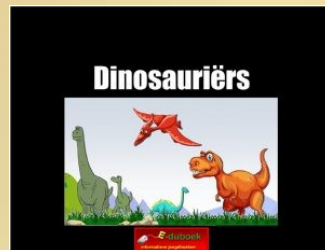
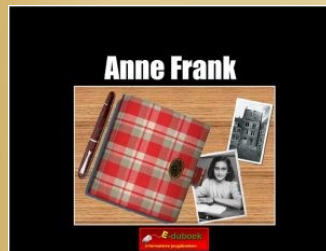
<https://schooltv.nl/video/armoede-in-de-gouden-eeuw-niet-iedereen-had-het-goed/#q=gouden%20eeuw>

Bezoek de winkel van **E-dubboek** voor 28 boeken
rond het thema EN TOEN?

<https://www.edubook.nl/product-tag/toen/>

Alle boeken met **gratis werkbladen**

Bij **Eduboek** kun je:

- ♦ Boeken lenen (3x111 boeken met pluskaarten)
 - ♦ Boeken kopen (3x111 boeken)
- Alle boeken met gratis werkbladen
- Kijk alle boeken 24 uur gratis in.

Bij Eduboek vind je ook:
materialen voor hoogbegaafden
Met gratis projecten om uit te proberen.

Kijk alle 348 boeken 24 uur gratis in
Direct toegang

Volg Eduboek op:

Bronnen

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Gouden_Eeuw_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Gouden_Eeuw_(Nederland))

[https://wikikids.nl/Gouden_Eeuw_\(Nederland\)](https://wikikids.nl/Gouden_Eeuw_(Nederland))

<https://npofocus.nl/artikel/7884/wat-maakt-de-gouden-eeuw-zo-bijzonder>

<https://npofocus.nl/artikel/7611/hoe-wordt-de-voc-machtig-in-indie>

<https://npofocus.nl/artikel/7621/wat-zou-amsterdam-zijn-zonder-zijn-grachten>

Colofon en voorwaarden

Dit boek mag vrij gekopieerd en rondgestuurd worden.

